

IRITZI-BILKETA

ASKOREN ARTEAN

Hezkuntzaren munduan zeresan handia dutela uste dugun hainbat erakunderi aztergai dugun gaiaren gaineko iritzia eskatu diegu. Eusko Jaurlaritzara, alderdi politikoetara, sindikatuetara eta irakaskuntzan zeresana duten beste hainbat erakundetara bidali dugu eskabidea. Zehazki, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailari, EAJ, PSE-EE, HB, EA eta PP alderdiei, ELA, LAB eta EILAS sindikatuei, eta Ikastolen Elkaritea, Partaide, FERE (Irakaskuntzako Erlijosoen Federazio Espainiarra), Hik Hasi pedagogi aldizkaria, Euskadiko Eskola Kontseilua, EHUko Pedagogia Fakultatea eta EHUko Donostiako Irakasle-Eskolari eskatu diegu iritzia.

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak, Ikastolen Elkarteak, EAJk, HBk, ELAk eta LABek bidali digute erantzuna.

Gure azterketaren ondorioen artean hiru nabarmendu dizkie - gu, gaiaren gaineko iritzia ematerakoan aintzat hartzeko mo - dukoak izan daitezkeelakoan.

- *Aztertu ditugun sei argitaletxeetatik (Elkar-GIE, Erein, Bru - ño, Giltza-Edebé, Ibaizabal, Zubia-Santillana), lehenengo biek bai - no ez dituzte argitaratzen Euskal Herrian landutako liburu orji - nalak, bertako pedagogia taldeek landuak. Gainerako lauek, Madrileko edo Bartzelonako argitaletxe nagusien proiektuen araberrako liburuak banatzen dituzte batez ere: itzulpen hutsak batzuetan, itzulpen egokituak bestetan, lan propioak ere bai beste batzuetan. Edukiak, beraz, Estatuko ikuspegitik jorra - tzen dira gehienetan, ez Euskal Herriaren ikuspegi espezifikotik.*

- *Ingurunea alorreko gai sozialetan (historia, geografia, politi - ka, kultura, hizkuntza...) oso irizpide desberdinekin jokatzeko dute argitaletxeek. Bertako proiektu pedagogikoa dutenek Eus - kal Herria bere osotasunean hartzen dute gai hauek lantzeko. Gainerakoan artean gora-behera handiak daude: «gure lurraldea» Espainia eta Euskal Autonomi Elkartearen direla erakusten dute ba - tzuek, «euskal lurraldea» EAE da kasu batzuetan, Euskal Herria bestetan... Irizpide eza ageri da batzuetan, eta irizpide garbirik ageri denean, ikasgaiak Euskal Autonomi Elkartera eta Espainia - ra mugatzen dira.*

- *Euskal Herriko Autonomi Elkarterako Lehen Hezkuntzako Curriculumaren ezartzen duen 237 / 1992 Dekretuak Euskal Auto - nomi Elkartearen, Estatu Espainiarra eta Europako Elkartearen era kon - tzentrikoz ulertzen ditu, eta Euskal Herria bere osotasunean eta bere historian tratatzeko elementurik ez du zehazten. Helburu bereko Generalitateko Dekretuak (Decret 95 / 1992) delakoak, aldiz, Curriculum-aren definizioa eduki historiko eta geografiko zehatzez hornitzen du, hainbat ezaugarri eta data espreski ai - patuz.*

Ondoko orrialdeetan datoz jasotako erantzunak.

EUSKO JAURLARITZAKO HEZKUNTZA SAILA

Hezkuntza-sistemaren euskal dimentsioa (nortasuna), legegintzaldi honen erronka

Hezkuntza-sistemen dimentsioa eta aurrekariak Euskal Herrian

Hezkuntza-sistemak, estatalak nahiz bestelakoak, aldaketa sakon batean daude murgilduta, inguruneko errealitateetara hobeto egokitzeke nortasunaren bila eta, aldi berean, gaur egungo munduan gertatzen ari den intemalizazio-prozesuan homogenotzeko saioan. Europako herrialde gehienetan gertatzen ari diren hezkuntza-erreformak nagusitzen ari den prozesu bikoitzaren (nortasunarena eta homogenotzearena) lekuko dira. Bestetik, sozietateetako kulturek ez dute parekotasun politiko eta ekonomikorik bizi, ez eta prestigio-parekotasunik ere. Kultur desabantaila eta gatazkak nagusi diren egoerak sortzen dira, zuzendu behar diren asimilazio-kasuak gertatuz.

1993ko irailean Europako Batzordeak «Hezkuntzaren dimentsio europarrari buruzko liburu berdea» deritzan dokumentua zabaldu zuen eta bertan, B Eraskineko 7. Erabakian, garapenerako etapa desberdinak planteatzen ziren eta ondoko helburuak zehazten zituen:

- Gazteengan nortasun europarra sendotzea eta zibilizazio europarraren balioa ulertaraztea, hots, Europako herrialdeek beren garapenerako oinarrien balioa ulertaraztea, demokrazia, justizia soziala eta giza eskubideen errespetuaren printzipioen babesa hain zuzen ere;
- gazteak Elkarteko garapen ekonomiko eta sozialean parte hartzeko prestatzea eta batasun europarra lortzeko aurrerapausu nabarmenak ematea, Europako Agiri Bakunean ezartzen den bezalaxe;
- honek, espazio ekonomiko eta sozial zabalagoa irekitzen duela-eta, dakartzan abantailaz ohartaraztea eta, era berean, honen ondoriozko erronkaz jabetzea;
- Elkartearen beraren eta Estatu elkartekideen historia, kultura, ekonomia eta gizarteari buruzko alderdien ezaguerak hobetzea eta Europako Elkarteko elkartekideek Europako eta munduko beste herrialdeekin duten lankidetzaren esanahiaz ohartaraztea.

Bestetik, jasoarazi behar dugu Euskal Herrian euskal kultura, Herriaren kohesiorako elementu gisa, hezkuntzan barnebiltzearen kezka errebindikazio historikoa dela: gehiegi zehaztu gabe ondoko gertakari esanguratsuak emango ditugu aditzera:

- Mende honetan egindako Eusko Ikaskuntzaren Biltzar desberdinek pedagogi ideia berritzaileak txertatzearen komenigarritasunari buruz eta Euskal Herriko kultur esparrurako egokitzapenari buruz jardun dute. Gasteizen 1993an egindako Biltzarrak euskal ikasketa hezkuntza-sistemaren barruan izan zuen aztergai.

- 60ko hamarkadan indarrez eratu zen Ikastolen mugimenduak euskara hezkuntzaratzea errebindikatu eta planteatu du eta, areago, nagusi den eskola-eredua aldatzeko beharra ere planteatu du.

- 80ko hamarkadan erakundeek garatutako prozesu autonomikoak aurreko aldiaren ezarritako euskalduntzeko ekintzak sakondu eta errazteko eta euskal kulturaren inguruko jarduerak sustatzeko programak ezarri zituen. Programa hauek gorabehera desberdinak izan dituzte azken urte hauen barruan, alabaina, euskalduntze-prozesuari euskarri handia eskaini diote. Gaur egun, 1996. urtean, beharrezkoa gertatzen da Euskal Autonomi Elkartearen hezkuntza-sistemaren osotasunari beste bultzada bat ematea.

Kultur kohesioa eta balore demokratikoen garapena

Hezkuntza-sistemaren euskalduntze-prozesuan urrats garrantzitsuak eman dira. Dena den, datozen urteetan beste urratsak eman beharko ditugu, gure Herriko hezkuntza-erreformaren beraren erronka handiari erantzunez. Gure ahalegina ezin da hezkuntzaren alderdian mugatu. Irakaskuntzaren edukietan gehiago sakondu beharko dugu, ezaguerak, gertakariak, ikuspegiak eta baloreak prozedura demokratikoen bidez belaunaldi berrietara zabaltzeko.

Legegintzaldirako hezkuntza-politikari buruz 1995eko otsailan egindako agerpenean konpromisu hau bere gain hartu

eta ondoko hitzetan eman zen aditzera kultur kohesioari eta balore demokratikoei dagokienez:

Euskal hezkuntza-sistemak gure Herriko egoeraren ezaguera erreala eskaini behar du eta euskaldunei etorkizunaren erronka irabaztea eta gero eta mundu lehiakor eta homogenotuago batean beren nortasunari eustea garantizatuko dien prestakuntza zientifikoa eta humanistikoa eskaini behar du.

Horrek guztiak hezkuntza-edukiek beharriaz erantzutea exigitzen du, beti ere nortasun propioa duen herri bat eratu duten alderdi historiko eta kulturalak abiapuntutzat hartuta. Ildo horretan, hezkuntza-sistemari Euskal Autonomi Elkarte berariazko prestakuntza-beharriaz erantzun egokia ematea ahalbidetuko dioten curriculum-eduki propioak ezartzeko ahalmena ahalik eta gehien sustatuko da.

Beste hitzetan esanda, beharrezkoa gertatzen da belaunaldi berriek kultura unibertsalaren testuinguruan euskal kulturaren nortasuna transmititzea / eskuratzea ahalbidetuko duen moduan jardutea.

*Nola garatu hezkuntza-sistemaren euskal dimentsioaren prozesua?
Bere gain hartzearen erronka*

Jasoarazi behar dugu hezkuntzaren praktikak eta gogoetak ez diotela erritmo berari jarraitzen, biziaren beste alderdi askok bezalaxe. Gure aldetik, funtsean lortu nahi duguna zera da: eskolak eta gizarteak garatu behar duten berezko kultur nortasuna abiapuntutzat hartuta, ikasleek beste kulturak ezagutzea eta aintzat hartzea, komunikazioa errazteko eta aditze eta bizikidetasun hobea lortzeko xedez.

Prozesu honetan, inolako zalantzarik gabe, zenbait urrats eman beharra dago eta urrats hauen *helburuak* berariazko *jarduketan* bidez artikulatu behar dira. Epe ertaina eta luzea duen zereginari ekin diogu.

- Hezkuntza-sistemaren euskal dimentsioa lantzeko honako helburu hauek jarri dizkiogu geure buruari:

- 1) gazteengan Europako ingurunean Euskal Komunitatearen partaide izatearen nortasuna sendotzea;

2) gazteak Herriaren garapen ekonomikoan eta sozialean parte hartzeko prestatzea;

3) honen ondoriozko erronkaren abantailez ohartaraztea;

4) testuinguru zabalago baten barruan alderdi historiko, kultural, ekonomiko eta sozialen ezaguera hobetzea.

• Helburu hauen garapena eskola-programen, ikasmateria-
len, irakasleen prestakuntzaren eta Ikastetxeen planen eremue-
tan egin beharreko *berriazko ekintzetan* gauzatzen da.

a) Hezkuntza-Erreforma planteatzen dituen *eskola-progra-
mak edo curriculum-programak* Haur-Hezkuntzan, Lehen Hez-
kuntzan eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan garatzen di-
ra. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren Ondokoa eta beste ere-
mu batzuetan, ordea, garatu gabe geratzen da. Hezkuntza Sai-
lak ondoko orientabideari jarraituz jardungo du:

— Haur-Hezkuntzaren, Lehen Hezkuntzaren eta DBHren
ikasketa-planak *berrikustea*, eduki propioak txertatzeko. Ho-
nek adierazitako dokumentuak birplanteatzea ekarriko du.

— *Aukerazko* dokumentuak berrikustea, dokumentu hauek
esperientzi eta eremu zientifiko desberdinetan ingurune so-
zio-ekonomikoak egindako ekarpenekin aberasteko xedez.

— Batxilergoari buruzko dokumentu berriak berezko ikuspe-
gitik landuko dira.

Arestian adierazitako dokumentuak landu eta aztertze-
ko lan-taldeak antolatu dira.

b) *Irakasleen prestakuntza* funtsezkoa gertatzen da aipatu-
tako helburuak lortzeko, are gehiago gaur egungo irakasleen
hasiera bateko prestakuntza kontuan izanik, izan ere, gehie-
nak ez dute mota honetako ezaguerarik jaso. Nabarmena da
beste oztopo ideologiko eta politikoak gainditu beharko direla.
Etengabeko prestakuntzako programek bereziki aztertu behar-
ko dute prozesu hau eta ildo horretan bideratutako jardue-
rak aurrikusi dira.

c) *Curriculum-materialak eta testuliburuak*. Dualtasun batek
definitzen du gaur egungo errealitatea: berezko produkzio bi-

dez produzitu eta sortutako liburuak eta eremu globaleko testuak, itzulitakoak edo itzuli gabekoak.

Gaur egun berrikuspenari ekin zaio eta horretarako ondo-ko alderdiak izango dira kontuan, besteak beste: materialek eta testuek isladatzen duten ikuspegi «sinbolikoa», Euskal Herriaren lurraldearen tratamendua eta euskal kultura eta historia-ri eskainitako edukiak.

Ildo horretan, Hezkuntza Sailak materialak lantzeko oinarri eta kode amankomunak lantzen saiatuko den lan-talde bat sortu du.

d) Hezkuntzaren-sistemaren euskal dimentsioaren elementuak praktikan aplikatzea Ikastetxeen beraien *Hezkuntza-Proiektuetan eta curriculum-proiektuetan*. Zeregin honek zerbitzu laguntzaileen berariazko aholkuak eskatuko ditu.

Hezkuntza Sailak, lau gako estrategiko oinarritzat hartuta, *guztien jarduna* planteatzen du, baliabide teknikoetan oinarritzea bilatuz eta eskola-komunitatearen eragile desberdinen lankidetzat bilatuz.

XABIER AGIRRE

(Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailburuordea)

IKASTOLEN ELKARTEA

Euskal ikasmaterialgintza

Paulo Freire pedagogoak dioenez, «Heziketa orok dute bere baitan gizakiaren eta munduaren kontzepzio bat». Horra hor, hitz gutxitan adierazia, hezkuntzaren esanahia edonolako kulturaren. Euskal Herriari dagokionean, Ikastolen Elkarteak aitortzen du ekoizten dituen ikasmaterialetan saiatzen dela gizakiaren eta munduaren kontzepzio jakin bat aurkezten, irakasleek, ikasleek eta hauen gurasoek aktiboki eta kritikoki gara dezaten.

Euskal curriculum propio baten garrantzia

Euskal irakaskuntza bezain zaharra da ondoko galdera hauei erantzun aproposa bilatzea:

- Euskara, eta euskaraz ezezik, zer irakatsi?
- Eduki hauek bai, eta horiek ez, zergatik?
- Ze irizpide hautaketa hori egiteko garaian?
- Zein helburu lortu nahi dira?
- Zein ekintza eta eragilez baliatu?
- Eta abar.

LOGSE indarrean jartzeak, besteak beste, curriculum-diseinuaren eztabaida ekarri du irakaskuntza mundura, eta —bide batez— euskal irakaskuntzaren sektore arduratsuenengan ohizko burutazioa berpiztu da: oinarrizko curriculum-diseinuan, ikaslearen hezkuntza integralaren kontzepzioaz bat egin da ere, non da euskal irakaskuntzari dagokion curriculum espezifikoa, *euskal sen kritikoa* garantzen duena, alegia?

Argi dago Herri bakoitzak, bere Kultura transmititu nahi izaten duela hainbat estrategia erabiliz. Hauen arteko garrantzitsuenetako bat, haur/gazteen irakaskuntzan eragitea izan da. Estatu guztiek, kontzientzia nazionalaren, abertzaletasunaren, eta —ondorioz— aberrigintzaren oinarrietako bat (*Oinarria*, agian) hezkuntza antolatua, eskola-sarea, kontsideratu dute.

Hezkuntza-sistemaren antolaketa administratibo edota arauemaileaz gain, Estatuak bere ikuspegi kulturala ezartze-

ko, eragin du beste faktorerik: curriculuma. Hain zuzen ere, ezkutuan edota agerian ikasleengan lantzen diren edukiak, prozedurak eta jarrerak.

Eraso-curriculumak, Euskal Herrian

Bai Estatu espainolak, bai frantsesak, eragin dituzten hezkuntza-sistemak, espainiartasuna/frantziartasuna Euskal Herrian sartzeko eta finkatzeko parekorik gabeko tresnak izan dira, euskaldun izatearen, senaren eta kontzientziaren kalteetan. Gaur egun, oraindik orain, hezkuntza-sistema horiek sorrarazi dituzten eta sorrarazten ari diren ondorio ezkorrak nabari dira.

Euskal belaunaldi ugariak, jasan dituzte —eskolaren bidez— Espainia/Frantziaren handitasunaren adierazpenak: hizkuntzan, ohituretan, kantetan, siboloetan, ideologian... bere kultura osoan, alegia. XVIII. mendeko Antzinako Erregimenak, XIX. mendeko Liberalismoak, edota XX. mendeko diktadurak zein demokraziak, modu eta maila berezitan, baina amankomuntasun batez, euskaldun-nortasunaren ukazioa eragin dute.

Baina, Estatuaren interesak zaintze-lanetan, bada elementu arrunt eraginkorra: ikasmateriala. Estatuak irakasleak, ikuskarriak, eskolak, hornidurak... antolatu izan dituen legez, argitalerak jokatu dute kultur erreproduziorako agente leialen papera, ideologia nagusiaren transmisioa eraginez.

Berezko euskal curriculum ofizialik eza

Gaurko egoerara etorrira, arazoak sakon-sakonean dirauela esan behar da, diseinu curricularretan formak leundu nahi diren arren, «irekitasuna», «malgutasuna»... gisako ezaugarri mozzorrotuen azpian.

LOGSEren aplikapenaren inguruan, Curriculumak garatzeko Dekretuak, adibidez, derrigorrezkotzat hartzen dituen edukiak aztertuz, zera beha daiteke: euskal errealitatea EAera mugatzen dela, eta hori bera lantzerakoan beti Espainiarekin itsatsirik behar dela egin. Argi dago Administrazio publikoak Euskal Herriarekiko egina duen ikuspegi politikoa, curriculum bihurtu nahi duela eskolaren bidez, eta euskal gizartean

naturala, normala, bezala azaldu, legitimazioa, zilegitasuna irabazteko asmoz.

EAEko Eusko Jaurlaritzak har zitzakeen erabakiei buruz, ez da inongo emaitzarik azaldu curriculum propio baten inguruan. LOGSEk, curriculum zati bat garatzea Autonomi Elkartearen esku utzi arren, begi-bistakoa izan da ikuspegi ideologiko espainola zuten PSOEko agintarien ondarea (curriculum propioaren diseinurik eza). Une honetan agintearen kudeaketa duen ikuspegi ideologikoak desideratum berri bat duela dirudi bere esanetan:

(...) Horrek zera eskatzen du; batetik, hezkuntza-edukinek behar propioei erantzutea, testuinguru europarrean lehiatzeko prestakuntza egokia eskaintzen duten alderdi zientifiko eta teknologietatik, eta bestetik, nortasun propioa duen herri bat eratu duten elderdi historiko eta kulturalen ezaguera sakona. Horretarako, curriculum-eduki propioak ezartzeko gaitasuna ahalik eta gehien bultzatuko da, sistemak Euskal Autonomi Elkarteko hiritarren prestakuntza-premia espezifikoei behar bezala erantzuteko.

(1995. Otsailak 24. Inaxio Oliveri Hekuntza Sailburua)

Alternatiba askatzaile bat: ikastola

Ikastola da, frantses zein espainol estatuetan, euskal gizarteak sortu eta eratu duen erantzunetako bat, hezkuntza-sare propioa izateko asmoz, estatuen eskola sistemari kontrajarria.

Ekarpen pedagogiko eta organizatibo askoren artean (koedukazioa, haur hezkuntzaren berformulazioa, didaktika alternatiboa, teknologia berriak, gurasoen protagonismoa), ikastolak urratu, landu, erein eta jorratu du curriculum berri bat: herri-ohitura eta usadio galduak berreskuratu, euskara hizkuntza nagusizat garatu, eleaniztasunaren kontzepzioa plazaratu, Euskal Herriaren osotasun territoriala defendatu, euskal historia eta geografia aurkeztu, euskal nazioaren proiektua eta sinbologia eragin, kantagintza, literatura, bertsolaritza, pilota... uni-bertso euskaldun ustezkoa eskolaratu.

Ikastolen literaturan, bada sen honi erantzuten dion pasarterik:

Beste nazio eta herrietara zabalik egonik, gizon-emakumeak bere idiosinkrazia propioa duen komunitate kultural baten nortasunetik hezi nahi ditu Ikastolak. Mendebaldeko kulturaren partaide eta kultura unibertsalera irekia egonik —eremu bereko beste ikastetxeekin konpartitzen ditugun ezaugarriak horiek—, Ikastolak bere hezkuntz substantzia espezifiko bat du, bere sinbolo, mito eta erritoetan; bere ohitura, tradizio eta historian; bere elezhar, abesti eta dantzetan; bere mundu materialarekin erlazionatzeko, komunikatzeko eta organizatzeko, bizitza interpretatzen duen eran... isladatzen dena, hau da, Euskal Herriaren jeinu eta izpiritan isladatzen dena, alegia.

Hezkuntz substantzia hau, beste kulturekiko etengabeko elkarrekintza batean, izan liteke egokitua eta eguneratua, asimilatua izaten den heinean. Kontrakoa, alienazioa litzateke.

(EHIK. 1988)

Euskal Eskolarako ikasmaterialgintza

Aurreko lerroetan deskribaturiko koordenatueta kokatu nahi ditu Ikastolen Elkarreak bere eskaintza eta proposamena: Euskal Herritik, Euskal Eskola lortzeko ikusmolde pedagogikoan hain zuzen ere. Ez dugu, beraz, kultura hegemonikoa erreproduzitzen duen curriculumik onartu nahi, aitzitik ikasmaterialgintza propioa planteatzen dugu, honako bi jorrabide hauen arabera: bat, zentripetoa, barrura begira, Euskal Herriaren berezko errealitateari so eginez, eta bestea, zentrifugoa, kanpora begira, Euskal Herriaz gain dagoen beste errealitatea behatuz:

(...) Pertsonak eta herria bere identitate propioarekin jazen badiugu, orduan bai Estatuko beste herriekin, Europarekin eta mundu osoarekin erlazionatu ahal izango gara.

Bizimodu ezberdinei buruz, baloreei eta ohitura plurikulturalei buruz, komunikabideen bitartez bereziki jasotzen dugun abertarun informatiboa era positiboan hartzen badugu (eta gogoan izan honek garapen pertsonaleko eta kolektiboko mugak zabaltzen dizkigula), beharrezkoa da aldi berean geure kultura propioa jasotzea eta gureganatzea, elkarren arteko interakzio aberasgarria posible izan dadin.

(EHIE, Euskal Eskola, 1990)

Ikasmaterialgintzarako euskal enpresak

Beste hainbat eremutan (mass-mediak...) gertatzen den legez, gurea bezalako herri ttipietan, indar ekonomiko erraldoia duten enpresek, beren legea merkatuan ezartzearen mehatxupean bizi gara, hau da, merkatuaren kontrola eta —honekin batera— ideologia hegemonikoa (ez euskalduna, besteak beste) inposatzea. LOGSE martxan jartzeak, hau guztia begi-bistan jarri du, berrikuntza handiak gertatzen diren aldi orotan bezala. Euskal Herrian, kanpoko argitaletxeak saiatu dira estrategia berriak urratzen, iragan urteetan izandako porrotaren eskarmentutik ihes egin nahian. Bertako argitaletxeekin tratu eginda, edo bertakoak bailiren berriak sortuta, merkatuan nagusitzen ahalegindu dira, eta oraindik orain horretan dihardute.

Ikastolen Elkarteak, berriz, euskal argitaletxeen arteko proiektu bateratua bultzatu nahi du, gisa honetan bertako produkzioak egiten jarrai dezakegulako, euskal eskolak barn eratzten duen kalitatezko hezkuntza- eta kultura-egitasmo nazionala bermatzen dugulako, euskalgintzak behar dituen baliabide autonomoen (enpreseen) aldeko apostua egin nahi dugulako, eta —finean— euskal pedagogia modernoak gero eta ikasmaterial hobetoak izan ditzala gura dugulako.

Administrazio Publikoak, bestalde, euskal lurraldeetan ikus daitekeenez, sentiberatasun (-ezaren) gradu ezberdinetaz dihardu, euskal eraikuntza nazionalari atxikiriko Hezkuntza eta Kultura proiektu politiko adostu baten gabezia nabaria delarik, garaian garaiko eta gora-behera handiko erantzunak eta jarrerak eragin dituelarik.

Ekonomiarik arloko beste hainbat ataletan, industrian esaterako, egin den bezalaxe Ikastolen Elkarteak proposatu eta gauzatu egin duen enpresen arteko batasuna, etorkizunerako giltza dugulakoan gaude, merkatuan lehiakor izateko, euskal ikasmaterialgintza bermatzeko, eta honen kalitatea gorengo gradutara igotzeko. Euskalgintzan, oro har, eta hezkuntzan bereziki, Euskal Herriak etorkizun propioa duela, eta izango duela, uste dugu, baldin eta bertakook geure sormena, baliabideak eta jarrerak bateratzen baditugu. Osterantzean, geure

kulturaren eta heziketaren teknologia kanpotar enpresei erosi beharko diegu, autonomia galduz eta kontsumitzaile hutsak bihurtuz.

EUSKO ALDERDI JELTZALEA

Euskal testuliburuez gogoetarako gaiak jarritz

Testuliburuak aukera egin beharrean izaten diren hainbat hezkuntz arduradunek esaten dutenez, ez da ezagutzen liburu hauei buruz egindako azterteketa askorik edo egin izan direnak ez dira eman argitara.

Duela 25 urte inguru *Saioka* testuliburuak argitaratu zirenetik hona, asko ugaritu dira, zorionez, euskaraz idatzitako testuliburuak eta ikastetxeetako arduradun eta irakasleek badute non aukeratu. Baina, nola egin aukera hori? Nola jakin zeintzuk izan daitezkeen testulibururik egokienak ikastetxe batek dituen hezkuntz eta curriculum proiektua bideratzeko?

Harrigarria bada ere, ez dago finkatuta (eta agian ezta eztabaidatuta ere) testuliburuak azterketa egiteko orduan zein eratako corpus-ak diren aztergaitzat hartzekoak edo zein nola izan daitezkeen metodologiarik egokienak...; lan polita beraz —eta beharrezkoa esango nuke— hezkuntz alorrean ikerketak egin nahi dituztenentzat, corpus-a eta metodologia egokia lortu eta ereduak eskaintzearena, gero Lehen eta Bigarren Hezkuntzan diharduten profesionalek euren testu-azterketa eta aukerak egin ditzaten.

Esan beharrik ere ez dago, hainbat interes politiko, ekonomiko eta finantziario dagoela ikasleentzat ekoizten diren testuliburu, entziklopedia, atlas, hiztegi eta bestelako kontsulta-liburuak inguruan. Eta horrexegatik da, hain zuzen, beharrezkoa testu-azterketarako eta hautaketarako metodologiak ikertu eta zehaztea, irakasle bakoitzak egin diezaion ikastetxeko pedagogia-arduradunari bere testu-proposamena. Hau dena, ikastetxeak duen hezkuntz proiektuaren baitan baina, beti ere, intuizioa eta testuei egindako gainbegiraturia gainditu eta azterketa metodologia homologagarriak egindako lanaren ondorioz. Kanpotik egindako testu-azterketak (argitaletxe bakoitzak bere testuez egindakoak alegia) ezin du ordezkatu ikastetxe edo pedagogia talde batek egin lezakeen testu-azterketa eta, ondoriozko hautaketa.

Nire aldetik hainbat testuliburu irakurri eta aztertu ondoren aitortu behar dut beharrezkoa bezain zaila dela testuliburuak aukeratzea. Hala ere garrantzizkotzat jotzen ditudan zortzi iritzi edota ezaugarriak nahiko nituzke adierazi gogoan hartzekoak izan baitaitezke testuliburuaren aukera egiteko orduan.

1) Testuliburu eta gainontzeko euskarri didaktikoak aukeratu aurretik, begibistan izan behar dira ikastetxeko hezkuntz proiektua eta bere baitan dituen kultura-, hizkuntza- eta gizarte-ezaugarri nagusiak.

2) Ikastetxeko curriculum-proiektuaren ardatz nagusiekin koherentea behar du testuliburuak. Beraz, argitaletxeetako eskaintza horizontala eta bertikala ezagutzea beharrezkoa da eta, beraz, ikas-eduki nagusien trataera eta mailakatzea zer nolatan garatzen diren aztertzea.

3) Testuliburuaren eduki-ardatz edo -multzo nagusi bakoitzaren baitan, ikas-eduki zehatzagoak garatzen dira, kontzeptu, jarduera eta jarrerak alegia. Eta azken bi hauek ez dira ahaztu behar, lehen atalean aipatutako kultura-, hizkuntza- eta gizarte-ezaugarriak islatzen dituzten edukiak direlako kontzeptuzko edukiekin batera.

4) Testuliburu baten atal bat —unitate didaktiko bat— hartu eta azterketa zehatza egiteko orduan, ez da nahikoa testu arruntarena egitea: irudiak, grafoak, eskemak, adibide mota, etab., testu idatzi arruntaren adinako ikas-irakasgaiak dira.

5) Gizarte-, hizkuntza- eta kultura-ikuspegia ez da eratzten eta zehazten bakarrik «Inguruaren Ezagutza Arloa» edota «Hizkuntza Arloa» testuliburuetan. Fisika- edota Matematika-alarrik jorratzen dituzten testuetako buruketa, adierazbide grafiko eta abarretan ere ezagutzera ematen dira aipatutako ikuspegi horiek.

6) Hezkuntz eta curriculum-proiektuek ez dute izaten lerro bakarreko ulerpena eta garapena; beharrezkoa iruditzen zait, bada, ikuspegi zabala eta didaktikoa izatea testuliburu batek gure hezkuntz proiektuaren bikoiko duen koherentziaz iritzia ematerako orduan.

7) Testuliburuak ez du inola ere irakaslea ordezkatzeko, alderantziz baizik: irakasleak testuliburua gaintuz, ordezkatzeko edota osatuz egiten du bere irakas-lana. Horrexegatik eduki puntual guztietan curriculum-proiektuarekin adostasuna izatea baina garrantzikoagoa deritzot liburu batek bere osotasun hartuta izan dezakeen balio didaktikoa, puntuz puntuako akatsak ikas-irakas lanak gaindi edo osatzen baititu.

8) Testuliburua, kontsulta-liburuetan gidari izaten da eta sarritan ikasleek eskuartean erabiltzen duten bakarra. Hala ere, geroago eta gehiago ditugu gure artean bestelako liburuak ere erabiltzen saiatzen diren ikastetxe eta irakasleak. Eta esan beharra dago zorroztasun berarekin aztertu eta aukeratu behar direla atlasak, entziklopediak, irakur-liburuak, etab., irakasleak era autonomoan erabiltzen dituen baliabide didaktikoak baitira eta, beraz, neurri horretan ordezkari ezinak.

Zer esanik ere ez, ezaugarri hauek ez dutela agortzen testuliburuaren azterketaren eremua ezta ere behin betirako iritziak izateko bokazioa dutenik. Testuliburugintzan dabilzanezi eta aukeraketa egiteko erantzukizun zuzena dutenei gogoeta egiten lagungarri zaizkien neurrian bete dutelakoan nago lerro hauek euren zeregina; hala balitz, ondo, eta ez balitz, hurrengoan asmatuko dudalakoan jarraituko dut lanean. Besterik ez.

*JOSUNE ARIZTONDO
(EAJko Hezkuntza Batzordea)*

HERRI BATASUNA

Hezkuntza, espainolkerian murgiltzen ari da

Aspaldidanik konturatzen ari ginen Euskal Herrian joera espainolizatzaile izugarria errotzen ari zela. Hainbat urte dira kezka hori kaleratu nahirik gabiltzala. Baina ikusten denez ez dugu jakin bere sakontasunean azaltzen eta ondorioz gizartea ez da konturatzen zenbateraino sartzen ari zaizkigun kultura «arrotzak» gure herrian. Askotan aipatu da alderdi politiko estatalistak indartzen ari zaizkigula baina gutxitan hausnartu dugu, nola ari zaizkigun sartzen ikuspuntu espainolak gure Hezkuntza Sistematan. Zentzu honetan, *Jakin*-en argitaratzen duzuen azterketa eta aurreratzen dituzuen datuak, benetan interesgarriak direla esanaz hasi behar nauzue.

Espainiako Estatuan, duela sei urte, Hezkuntza Sistemaren Erreforma bat egin behar zela erabaki zuten. Berau gauzatu eta bideratzeko LOGSE delakoa eta beste hainbat lege eta dekretu publikatu dituzte. Eta honen guztiaren ondorioz, gure eskoletan ere espainiar ikuspuntutik eta bere interesen arabera pentsatu eta araututako Erreforma aplikatu eta inposatu digute.

Hemengo Parlamentu Autonomikoei zer egin duten? Ixil eta kikildurik agindutakoa bete. Estatuako erakundeek egindakoa kopiatu. Plangintza estatal hori gauzatzen lagundu. Euskaratu dute bai aipaturiko Erreforma, baina ez dute Euskal Herriaren ikuspuntutik eta gure interesen arabera gauzatzeko gaitasunik izan. Hemengo Instituzioen orientabideei jarraiki gure kultura, historia, geografia... Espainiako beste edozein erregio gisa aztertuak dira. Lanbide heziketari dagokionez ere, ez dira kontuan hartzen gure arrantzak, abeltzaintzak, industriak edo zerbitzu sektoreak izan ditzaketan beharizan bereziak. Hitz batean, Estatuaren ikuspuntua izan da oinarizko erreferentzia eta ez gure herria.

Egoera kezagarri honen aurrean, guraso, irakasle eta ikasleak astindu beharrean gara. Herri gisa bizi ahal izateko, Hezkuntz Sistemak jaso eta bultzatu behar du gure *nortasun* pro-

pio eta berezia. Eta horretarako aldaketa sakonak eragin behar ditugu gure eskola eta Unibertsitatean. Bide horretan:

- Hezkuntz Sistemaren *desnazionalizazioaz* hausnartu eta herria ohartaraztea dugu lehen urratsa.

Aurretik ere honelako zenbait iritzi eta azterketa plazaratuak baldin badira ere, bistan da zenbaki honetan *Jakinek* eskaintzen duen zerbitzua izugarri interesgarria dugula. Hemen agertzen diren hainbat xehetasun guztiz argigarri izan daitezke irakaskuntzan lanean dihardugunok kontura gaitezen zer irakasten ari garen, ikasleak zer ikasten ari diren eta gurasoak esna daitezen eta seriooki planteatu zer egin behar dugun elkarlanean egoera hau iraultzeko.

- Pedagogi Plan Nazionalaren beharrezana zabaldu, landu eta bideratzen lagundu.

Ikastolako Konfederakuntzak eman dituen urratsen bidetik, eskola publikoetan eta pribatuetan dauden irakasle zein guraso eta ikasleak inplikatu, aipaturiko plangintza gorpuzten joan dadin. Zer den Pedagogi Plan Nazionala? Euskal Herria *nazioa* dela abiapuntutzat harturik gure eskolaren helburu, edukiak eta bitartekoak definitzea. Hizkuntza, historia eta kultura ezberdin eta propioa duen herrian txertaturiko eskolaren hezkuntza-plana garatzea. Alegia, Espainiako eskolaren kopia ez den Euskal Eskola eraikitzea.

Ez dugu oraingoz, Euskal Hezkuntza Ministeriorik, eta ondorioz beste batzuk dira ildoak markatzen diguten agintariak. Baina bitarteko horren faltaz inizatiba herritarrak izan behar dira hau gorpuztu behar dutenak. Pedagogia ez da zerbait aseptikoa edo neutrala, herri bati buruz dugun ikuspuntua eta kulturaren oinarritzen den hezkuntz proiektua baizik, eta beraz, nahitaez naziotasunez hornituriko plangintza. Eta bestetik, ez da inola ere bakarrik «profesionalei» dagokien zerbait, herrigintza-ren muinetariko bat baitugu.

- Euskal curriculumari buruzko lan mardula bultzatu.

No mola denez, azken boladan sektore edo lan talde asko dira honetaz arduraturik eta zerbait egin nahirik dabilzanak. Hau

ez da soilik argitaletxeei dagokien zeregina. Naziogintzan garrantzi handia duen eginkizuna izanik, kultur eta hezkuntz mundaiko hainbat mugimenduena baizik. Hori guztia esperantza-garri izanik, lan talde horien koordinaketa eta gutxienez elkarren berri jakitea beharrezkoa dugu alferrikako lanik egin ez dezagun.

Koordinazioa eta elkarlana beharrezkoak ditugu, hain zuzen eta batez ere, hemenego instituzioek egin ez duten Euskal Nazio ikuspuntua definitzeko. Euskal Herria bertatik eta bere beharrianetan oinarriturik, gure Euskal Curriculum definitu eta bere eduki geografiko, historiko eta kultural propioa ongi zehazteko.

Besterik esan arren, irakaskuntzako plangintza guztiak ikuspuntu kultural eta ideologiko batean dute abiapuntua eta oinarria, hori ukatzea oraingo sistema «arrotza» izkutatzeko eta zuritzeko trikimailua hutsa delarik. Euskaldun gisa ez dugu nahikoa gure eskoletan euskaraz aritzea. Biharko haurrak euskal kulturaren hezi eta murgiltzea nahi eta behar dugu.

TASIO ERKIZIA

(HBko Hezkuntza Batzordea)

ELA

Euskal Herriaren ikuspegi kultura (hau da, historikoki euskaldunak izan diren lurraldeena) izan beharko litzateke nagusi argitaratutako liburuetan, Erein eta Elkar argitaletxeek argitaratutako liburuetan gertatzen den bezala.

Kanpoan egiten diren proiektuetan, ikaslearentzat arrotza den ingurunea agertzen zaio sarritan, eta orrialde batzuren egokitzapena besterik egiten ez dutenez, koherentziarik ez duten liburuak ikusten dira.

Gizarteko eremu oso zabal batek, komunikabideek, zenbait erakundek eta abarrek inplizitoki onarturik dute Euskal Herriaren errealitate kulturala, eta hori izan beharko litzateke ikaslearen gizarteratze-prozesuaren abiapuntua. Hori da egunero errealitatean ikasleak hizkuntza, kultura eta historia ikuspegi-tik jasotzen duen errealitatea. Horrek ez du esan nahi agertu beharko ez litzaiekeenik ikasleei (Lehen Hezkuntzaren azken zikloan) zein den Hegoaldeko errealitate politikoa (Euskal Herria autonomi elkarte desberdinetan banatua, eta autonomia horiek Espainiako Estatuan integraturik). Alegia, Euskal Herriaren errealitate kulturala eta politikoa ez datoz bat, eta hori agertu beharko lukete liburuek, ingurunearen ezagutza horretara iristen laguntzeko informazio guztia eskainiz.

LAB

Euskal testuliburuaren azterketa dela medio

Bidalitako gutunean oso ondo azpimarkatzen duzue euskal testuliburuaren egoera hiru ataletan: egileak, edukiak eta araudi-esparrua.

Hiru atal hauez balorazioa egiterakoan oinarri bezala hartzen duzue *Euskal Herria nazio kontzeptua* eta horregatik nazio-gintza ikuspuntutik abiatuko dut nire ekarpena, hiru alorretan.

Egoeraren islada

- Euskal Herria instituzionalki zatitua dago: Euskal Elkarte Autonomoa, Nafarroa eta Iparralde Akitaniaren barne. Errealitate horretatik abiatuz instituzio bakoitzak forma ezberdinen bidez, hezkuntza-curriculumean Euskal Herriko errealitateari erantzun edota uko egiten dio: Euskal Elkarte Autonomoa eta berari dagokion lurralde instituzionala Euskal Herriarekin nahastuz, Nafarroako euskaldunen eskubidea zonaka mugatuz eta Iparraldeari dagokionez, Akitaniatik edo, hobeto esanda, Frantziatik Euskal Herriari bere nortasuna ukatuz.

- Egoera instituzional horretatik, euskal —hots, euskarazko— testuliburugintza, salbuespenak salbu, Euskal Elkarte Autonomoak babesten du. Aipatzekoa da Nafar Gobernuak eta Nafarroako beste instituzioek, «bertoko» historia, geografia, kultura... bultzatuz egiten duten argitaratze-politika.

Elkarte autonomoaren politika euskal testuliburugintzan, zuek aipatutako Lehen Hezkuntzako Curriculumak ezartzen duen 237/1992 Dekretuak, zeinak Euskal Herriaren osotasunezko definizioaren ezan duen oinarria, ahalbideratzen du Jaurlaritzaren eskuzabaltasuna edozein euskal testuliburu baimentzeko.

Honez gain interesgarria iruditzen zait beste bi aspektu hauek aipatzea:

— Bertoko testuliburugintza eta materialgintzarako politika falta eta EIMAREN bidez ematen den dirulaguntza eskasa.

— Irakasle-formakuntza jarraituaren plangintzetan euskararen erabilpen testimoniala (irakasle euskaldunak irakaslego osotik erdia baino gehiago izan arren).

Testuliburuaren eragina identitate nazionalaren gizarteratze-prozesuan

- Batezbeste, ikasleek ikasgelan pasatzen duten denboraren % 75 eta etxerako lanak egiteko denboraren % 90 testuliburu-ekin dihardute. Baita ere kontuan hartu behar da testuliburuak ikastetxeetan erabiltzen den tresna bakarra ez izan arren, bai dela tresna normaldu eta zabalduena.

- Datuak argi uzten dute testuliburu-ekin ikasleek zenbat denbora pasatzen duten. Dena den, eta bere garrantzia kendu gabe, ausnarketa hau ezin dugu utzi pasatzen beste faktoreak kontuan hartu gabe, eta hain zuzen ikasleengan identitatearen eraikuntzarako eragin handia daukatenak:

— Ikasleak gero eta denbora gehiago egiten dute telebistaren aurrean, eta hainbat kasutan, telebistak gero eta gehiago ordezkatzen ditu familia eta eskola identitatearen eraikuntzarako gizarteratze-prozesuan.

— Ikastetxeetan testuliburu-denboratik kanpo gelditzen den apurra, aisialdiak edota kanpoko ekintzetarako estrategiak: hizkuntzaren erabilpenak, jolasek, ohiturek, abestiek ere badute garrantzia.

Egin beharrekoak

- Euskal Herria berezko lurralde bezala instituzionalki kontsideratua izatea. Hain zuzen zatiketa instituzionalak irauten duen heinean, «Euskara-Herria»-ren errekonozimendua instituzio guztien aldetik eta ahal diren baliabide eta erabaki koordinatuenak exigitu. Hezkuntzaren alorrean honek suposatzen behar du parekatzea: irakaslegoaren prestakuntza, testuliburuaren onarpena, hizkuntzaren normalkuntzarako plangintzak...

- EAEren kasuan, horrek suposatzen behar du arlo guztietan: curriculumaren arautegietan, materialgintzarako politikan, dirulaguntzetan eta baita ere ikusentzumenen erabilpenean «Euskara-Herria»-rekiko estrategia askoz argiagoa eta sendoagoa.

- Ezin da itxaron, hori bai ondo ikasia duela gure herriak. Orain dela 20 urte oztopo guztien gainetik testuliburugintzan «Saioka» metodo eta testuliburuak argitaratu baziren, gaur inizatiba berriak martxan jartzen ari dira, hots, Ikastoletako Pedagogi Plan Nazionala, *Hik Hasi* lehenengo euskal hilabete-kari pedagogikoa...

- Amaitzeko, sindikalgintzatik, edo zehazki, euskal sindikalgintzatik badugu zer egin eta zer esan Euskal Hezkuntza Sistemari dagokionez. Lan harremanen negoziaketetan (berrikuntza, talde pedagogikoak...) eta gure herriak behar duen Hezkuntza Sistemaren oinarritzko ezaugarriekin bat egitea ezinbestekoa da.

IÑAKI GONZALEZ MURUA
(LAB Irakaskuntza)